

підставу для скасування рішень вищих спеціалізованих судів: неоднакове застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що тягне ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах." [8]

Як зазначали відомі компаративісти, зокрема *М. Н. Марченко* [3], *Р Давід* [6], ситуація, у якій судовий прецедент формально не визнається, а фактично існує і застосовується, є доволі типовою для країн романо-германського права. Просто судовий прецедент існує в таких країнах в інших, різних, часом завуальованих, модифікаціях. У такому контексті можна приділити увагу таким актам судової влади:

1. Рішення у конкретних справах вищих національних судів, які є фактично обов'язковими з метою одноманітного застосування законів. Рішення Верховного Суду України завжди були і є певними взірцями судової практики. [7].

2. Узагальнення судової практики, що здійснюється вищими судовими органами, на основі аналізу і дослідження судової практики з вирішення однотипних справ судами всіх інстанцій. В Україні такі узагальнення, роз'яснення, які мають на сьогодні важливе, але, на жаль, уже не обо в'язкове значення, здійснюються Верховним Судом України та вищими спеціалізованими судами.

3. Безумовно, акти Конституційних судів, які свого часу пан *С. Шевчук*, директор Центру порівняльного права, назвав «квазіпрецедентними» в контексті української правової системи [10].

Загалом, поняття «судова практика» дуже багатогранне, однак у контексті реалізації адміністративної та судової реформ варто детальніше звернутись до однієї з найважливіших конституційних гарантій, а саме, можливості скасування судами нормативно-правових актів, що на сьогодні займає центральне місце в механізмі реалізації прав і свобод людини. В Україні це закріплено в ст. 55 Конституції України, яка передбачає можливість судової перевірки рішень, тобто будь-який нормативний акт може бути оскаржений до суду. [9]

Отже, судова практика стає джерелом права, якщо в нормативно-правових актах містяться прогалини, їх текстуальний виклад є неоднозначним, суперечливим, що зумовлює появу проблем під час правозастосування. Нормативний зміст мають рішення Конституційного Суду України щодо конституційності правових актів і законопроектів про внесення змін до Конституції України, акти офіційного тлумачення Конституції і законів України та рішення Європейського суду з прав людини. Варто також зазначити, що вітчизняні суди у своїй судовій практиці зобов'язані використовувати не лише положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а й рішення та практику Європейського суду з прав людини як джерела права. [2]

Список використаних джерел:

1. Заїка Ю.О. Українське цивільне право. Навч. посіб. — К. Істина, 2005. — 312 с.
2. Зміївська С. С. Судова практика як джерело формування й розвитку права [Електронний ресурс] / С. С. Зміївська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc14/part_1/10.pdf.
3. *Марченко М. Н. Правовые системы современного мира: Учебное пособие.* - М.: Зерцало, 2001.- 394 с.
4. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23.02.2006 // Офіційний вісник України. - 2006. - №12.
5. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 року N 2453- VI // Відомості Верховної Ради України від 22.10.2010 - 2010 р., № 41, / № 41-42; № 43; № 44-45 /, стор. 1468
6. Рене Давид, Камилла ЖофFRE-Спинози. Основные правовые системы современности.- М.: Международные отношения, 1999.- 400 с.
7. Судебная практика в советской правовой системе / Под ред. С. Н. Братуся.- М.: Юридическая литература, 1975.- С. 58.
8. Судовий прецедент. Закон передбачає, а практика в своєму розпорядженні [Електронний ресурс] // Право України – Режим доступу до ресурсу: <http://pravo-ukraine.org.ua/analytics/pravoprimerenie/10777-sudovij-precident-zakon-peredbachaye-a-praktika-svoeyemu-rozporyadzhenni>.
9. Хорошковська Д. Ю. Роль судової практики в системі джерел права України [Електронний ресурс] / Д. Ю. Хорошковська // наукові записки. Том 26. Юридичні науки. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum_naukma/law/2004_26/20_horoshkovska_dyu.pdf.
10. Шевчук С. Щодо обов'язковості рішень Конституційного Суду України у контексті доктрини судового прецеденту // Право України- 2000- № 2.- С 45-48.
11. Шершеневич Г. Ф. Общая теория права: [учеб. пособие]: в 2 т. / Г. Ф. Шершеневич. - М. : Юрид. колледж МГУ. 1995. - Т.2. - 1995. - 207 с.

Білоус Олег Дмитрович, аспірант

СУДОВИЙ ВИКЛИК У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Останнім часом у слідчій та судовій практиці почастишали випадки ухилення учасників кримінального провадження від виконання передбачених КПК обов'язків. Серед них найбільш поширеними є: неявка свідків, потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, захисників, спеціалістів та інших учасників кримінального провадження за викликом уповноважених осіб. Через неявку або несвоєчасну явку викликаних суб'єктів часто зриваються слідчі (розшукові) дії та судові засідання, що спричиняє порушення встановлених законом строків досудового слідства, судові процеси тривають на протязі декількох років, порушуються права інших учасників кримінального процесу, що в кінцевому результаті перешкоджає реалізації завдань кримінального судочинства. Як зазначає Ф. М. Кудін, неявка викликаних суб'єктів породжує значні, а часом нездоланні перешкоди в розвитку і закінченні провадження у справі [1, с. 70].

КПК України у ст. 134 визначає, право слідчого судді під час досудового розслідування чи суду під час судового провадження за власною ініціативою або за клопотанням слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, потерпілого, його представника здійснити судовий виклик певної особи, якщо слідчий суддя чи суд встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження, або її участь у процесуальній дії є обов'язковою.

Суд здійснює судовий виклик учасників кримінального провадження, участь яких у судовому провадженні є обов'язковою. Особа викликається до слідчого судді, суду шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою [1].

Якщо особа відсутня за місцем проживання, повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи. У разі перебування особи під вартою, вона викликається через адміністрацію місця ув'язнення.

Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Інший порядок вручення повістки допускається лише у випадку, якщо це обумовлюється обставинами кримінального провадження. Повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику.

Слід зазначити, що повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду. Натомість, повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого - за допомогою дипломатичного (консульського) представництва.

Слід акцентувати увагу на тому, що особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом. У випадку встановлення КПК строків здійснення процесуальних дій, які не дозволяють здійснити виклик у зазначений строк, особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом якнайшвидше, але в будь-якому разі з наданням їй необхідного часу для підготовки та прибуття за викликом.

Слідчий, прокурор має законне право викликати по телефону, на який особа повинна з'явитися. В іншому разі передбачена відповідальність особи за неприбуття на виклик до слідчого, яка полягає або у застосуванні штрафних санкцій, або у застосуванні приводу. Однак, щоб притягти особу до відповідальності, слідчий повинен довести слідчому судді, що особа викликала по телефону (тобто, особа отримала виклик на допит і ухилилася від явки). Вказана обставина викликає значні труднощі. Виникає питання: Як, наприклад, слідчий буде доводити, що телефонував саме він, а не інша особа; що виклик прийняла саме та особа, яку викликають тощо? Тим більше, що будь-яка особа може засумніватись у правдивості такого дзвінка, сприйнявши такий виклик як розіграш, або ж як шахрайські дії. Тому в будь-якому разі необхідно вимагати надання (направлення) повістки з усіма необхідними реквізитами.

У ст. 136 КПК України зазначається, що належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які

підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Якщо особа попередньо повідомила слідчого суддю, суд про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.

Поважними причинами неприбуття особи на виклик є: 1) затримання, тримання під вартою або відбування покарання; 2) обмеження свободи пересування внаслідок дії закону або судового рішення; 3) обставини непереборної сили (епідемії, військові події, стихійні лиха або інші подібні обставини); 4) відсутність особи у місці проживання протягом тривалого часу внаслідок відрядження, подорожі тощо; 5) тяжка хвороба або перебування в закладі охорони здоров'я у зв'язку з лікуванням або вагітністю за умови неможливості тимчасово залишити цей заклад; 6) смерть близьких родичів, членів сім'ї чи інших близьких осіб або серйозна загроза їхньому життю; 7) несвоєчасне одержання повістки про виклик; 8) інші обставини, які об'єктивно унеможливають з'явлення особи на виклик (ст. 138 КПК України) [1].

Список використаних джерел:

1. Кудин Ф. М. Принуждение в уголовном судопроизводстве / Ф. М. Кудин. - Красноярськ : Изд-во Краснояр. ун-та, 1985. - 136 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України». – К. : Юрінком Інтер, 2012. – 376 с.

**Бордун Н.І., здобувач кафедри
філософії права та юридичної логіки
НАВС**

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ВИМІР АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Захист прав людини, можливо, одна з найактуальніших проблем сьогодення, оскільки безправ'я, і навіть тотального, на земній кулі нині надто багато.

Ця форма правової діяльності зумовлена найперше природою самої людини, яка є трансгресивною істотою, тобто такою, що переступає через загальноприйняті правила життя. Людина схильна до порушення права у всіх формах і у формі прав людини найперше. Права людини мають бути непорушним реально діючим законом, переступати через який не дано нікому, проте в житті все виглядає інакше. Порушення прав людини стало подекуди нормою життя, в т.ч. і в сучасній Україні. Ні суспільство, ні влада не готові жити відповідно до права, тому необхідні і механізм захисту права загалом, і сама професійна діяльність юристів, зокрема адвокатська. Отже, адвокатура – це соціально-правовий інститут захисту прав і свобод людини.

Окремі питання деонтологічних засад адвокатської діяльності були досліджені багатьма вітчизняними та іноземними науковцями, зокрема у працях М.Ю. Барщевського, О.Д. Бойкова, І.В. Бригалога, Т.В. Варфоломєвої, Н.Н. Волленка, В.Г. Гончаренка, М. Грошевого, О.Л. Жуковської, Я.П. Зейкана, В.В. Леоненка, С.М. Логінової, І.Є. Марочкіна, М.М. Михеєнка, О.О. Ніколаєва, В.Д. Нора, О.Д. Святоцького, І.Я. Семенюка, С.С. Сливки та ін..

Морально-етичний вимір адвокатської діяльності простежується в низці міжнародних актів[1; 2; 3; 5]. Зокрема, Статутом ООН, який зобов'язав уряди держав-членів ООН забезпечити справедливі умови життя у своїх країнах, створивши відповідні інститути для захисту прав людини. було надано особливого поштовху питанню захисту прав людини було надано

«Загальна Декларація прав людини» закріплює всі природні права людини, в т.ч. право на опір та протест проти всілякого насильства, тобто право на захист від будь-якого порушення її прав.

Міжнародний пакт про громадянські та політичні права – проголошує право людини на справедливий суд без невинуватої затримки, право на публічний розгляд справи неупередженим незалежним судом, створеним на основі закону. У ст. 14 мовиться про відповідну правову допомогу на всіх стадіях правосуддя.

У Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права акцентується на обов'язку держав згідно зі Статутом ООН сприяти загальній повазі та дотриманню прав людини.

Великим внеском у захист прав людини зроблено ЄКПЛ та практикою Європейського Суду з прав людини – всі принципи ЄКПЛ та всі рішення суду спрямовані на захист прав людини, всі вони несуть в собі колосальний гуманістичний потенціал, який має стати чинником впливу на адвокатську діяльність.

«Основні положення щодо ролі адвокатів» прийняті УІІ Конгресом ООН, у Нью-Йорку в 1990 р. Цим правовим актом ООН мала на меті вчинити морально-політичний вплив на держав-учасниць саме